Kissingeris sakė: „BG naudojamų medžiagų kontrolė ir efektyvumas yra abejotini“[238]. Tas pats argumentas akcentuotas ir Nixono pareiškime: „Biologinių ginklų naudojimo pasekmės yra masinės, nenuspėjamos ir potencialiai nekontroliuojamos. Jie gali sukelti pasaulines epidemijas ir turėti įtakos ateities kartų sveikatai.“[239] Iš tiesų amerikiečių ir britų bandymai įrodė, kad biologiniai ginklai gali būti gerai kontroliuojami strateginiai ginklai. Pirmajame pareiškime Nixonas praleido susijusią toksinių ginklų kategoriją, tačiau 1970 m. vasario 14 d. jų taip pat atsisakė.

Praėjus keliems mėnesiams po pranešimo apie toksinus, Lairdas nusiuntė Baltiesiems rūmams JAV biologinių ginklų arsenalo aprašą. Jame nurodyta 100 kg sausos juodligės medžiagos. Lairdo sąraše taip pat nurodyta, kad JAV turi 365 kg sausų tuliaremijos bakterijų ir 150 kg sausos Venesuelos arklių encefalomielito viruso medžiagos bei beveik 19 tūkst. litrų jos suspensijos. Skystos suspensijos pavidalu taip pat būta daugiau kaip 19 tūkst. litrų ku karštinės. Sąraše nurodyta, kad Jungtinėse Valstijose yra 97554 užtaisai, užpildyti toksinais, biologinėmis medžiagomis ir simuliantais[240]. Jungtinės Valstijos taip pat sandėliavo 72 tūkst. kg kviečių rudųjų rūdžių ir 850 kg ryžių degligės, kurias galima naudoti kaip javus naikinantį ginklą. Raketų, užtaisytų biologinėmis galvutėmis, nebuvo, sukurta nedidelio nuotolio žemė–žemė raketa „Sergeant“ su sprogstamosiomis galvutėmis, taip pat 8 lėktuvai purškikliai[241]. Generolas Earle’as Wheeleris, Jungtinio vadų štabo pirmininkas, Nacionalinio saugumo tarybos susitikime pasakė Nixonui, kad Pain Blafo laboratorija galėtų pradėti gamybą per 30 dienų[242]. Šis karo arsenalas buvo sunaikintas iki 1973 m., nors dar po dvejų metų Kongreso posėdyje CŽV buvo perspėta dėl ypač mažų toksinų mėginių išsaugojimo.

Pirminėje deklaracijoje Nixonas išreiškė viltį, kad kitos šalys paseks JAV pavyzdžiu. Sovietų Sąjunga to nepadarė[243].

5

JUODLIGĖS FABRIKAS

Raupų ir kitų biologinių ginklų testavimo epicentras Sovietų Sąjungoje buvo karšta, sausa, smėlėta, izoliuota ir nuošali sala. Sala viduryje Aralo jūros, kuri kadaise buvo ketvirta pagal dydį vidinė jūra pasaulyje, buvo pavadinta Vozroždenijė, arba Atgimimo sala. 8 dešimtmečio pradžioje jūra seko. Upės, maitinusios jūrą, sovietinių planuotojų buvo pakreiptos drėkinti medvilnės laukų. Pakrantės nuskurdo, vandens kokybė suprastėjo, o dėl pagausėjusių pesticidų nuotekų ėmė nykti paukščiai, žuvys ir smulkūs žinduoliai.

1971 m. liepos viduryje sovietinis civilinis laivas – laboratorija „Lev Berg“, pavadintas garsaus rusų biologo ir geologo vardu, išplaukė iš Aralsko, miesto šiaurinėje jūros pakrantėje su 50 tūkst. gyventojų. Tomis vasaros dienomis „Lev Berg“ misija buvo surinkti ekologinės žalos pavyzdžių. Laivas išplaukė liepos 15 d., darydamas didelį lankstą palei pakrantę. Vėjas virš jūros visą laiką pūtė pietų kryptimi. Liepos 31 d. „Lev Berg“ buvo į pietus nuo Vozroždenijės salos. Pro ją parplaukė rugpjūčio 11 d. Laivo denyje dirbusi 24 metų moteris, kuri traukė tinklus ir rinko pavyzdžius, grįžusi smarkiai susirgo. Per artimiausias savaites jai pasireiškė raupai, jais Aralske užsikrėtė dar devyni žmonės. Trys mirė, tarp jų – du jaunesni nei metų kūdikiai[244].

Nėra jokių tiesioginių įrodymų, kad protrūkio priežastimi tapo juodligės bandymai, tačiau praėjus daugeliui metų aukštas sovietų pareigūnas Piotras Burgasovas teigė, kad mėginys buvo paimtas čia. Raupų proveržio metu Burgasovas buvo sovietų sveikatos apsaugos ministro pavaduotojas[245]. Jis prisiminė, kad Vozroždenijės saloje Aralo jūroje buvo atliekami bandymai su nepaprastai stipria raupų formule...

Staiga gavau pranešimą apie tai, kad Aralsko mieste užregistruotos mirtys dėl nežinomų priežasčių. Štai kas atsitiko: laivas laboratorija iš Aralsko laivų kompanijos praplaukė 15 km nuo salos (buvo draudžiama prisiartinti arčiau nei per 40 km), o laboratorijos asistentė du kartus per dieną laivo denyje rinko planktono pavyzdžius. Ji pasigavo raupų patogeną – vos 400 g jo mišinio buvo susprogdinta saloje, – susirgo raupais, o grįžusi į Aralską užkrėtė dar kelis žmones, tarp jų kelis vaikus. Niekas neišgyveno. Susiejęs faktus paskambinau SSRS generaliniam štabui, prašydamas uždrausti traukiniui Almata–Maskva sustoti Aralske. Taip buvo užkirstas kelias šalies masto epidemijai. Paskambinau Andropovui, tuo metu vadovavusiam KGB, ir papasakojau apie išskirtinai stiprią raupų formulę, sukurtą Vozroždenijės saloje. Jis liepė man apie tai net neprasižioti. Štai kokie yra tikrieji bakteriologiniai ginklai! Minimalus efektyvumo spindulys – 15 km. Nesunku įsivaizduoti, kas būtų nutikę, jei tuo metu būtų buvę 100 ar 200 žmonių, o ne vienintelė laborantė[246].

Raupų protrūkį sovietų valdininkai nuslėpė, apie jį Pasaulio sveikatos organizacijai nepranešta.

1971-aisiais, tais pačiais Aralsko protrūkio metais, buvo atnaujintos pastangos stiprinti tarptautinę mikrobiologinės ginkluotės kontrolę. 1925 m. Ženevos protokolai apėmė tiek cheminius, tiek biologinius ginklus. Britai nusiginklavimo konferencijoje Ženevoje pasiūlė atskirti mikroorganizmų ginkluotę nuo cheminių ginklų ir pirmiausia spręsti su biologiniais ginklais susijusius klausimus. Tikėta, kad bus lengviau uždrausti mikrobiologinius ginklus prieš uždraudžiant cheminius[247]. Nixono sprendimas nutraukti Amerikos biologinių ginklų programą deryboms suteikė naują impulsą. Sovietų Sąjunga jau seniai reikalavo „neatidėliotino ir vienalaikio“ tiek biologinių, tiek cheminių ginklų uždraudimo. Bet 1971 m. kovą jie staiga sutiko atskirti šiuos du klausimus. Sovietų Sąjunga ir Jungtinės Valstijos pasirašė naują biologinius ginklus draudžiančią sutartį, kurią rugpjūtį nusiuntė Jungtinėms Tautoms, ir

Generalinė asamblėja vienbalsiai priėmė ją gruodžio mėnesį. Bakteriologinių ir toksinių ginklų konvencija buvo pasirašyta Londone, Vašingtone ir Maskvoje 1972 m. balandžio 10 d. Keturių puslapių susitarimu uždraustas biologinių ginklų ir jų gabenimo priemonių vystymas ir gamyba. Konkrečiai pirmasis punktas skelbia:

Kiekviena šios konvencijos šalis įsipareigoja niekada, jokiomis aplinkybėmis nevystyti, negaminti, nesandėliuoti ar kitaip neįsigyti bei nesaugoti (1) mikrobinių ar kitokių biologinių medžiagų ar toksinų, nepriklausomai nuo jų kilmės ar gamybos būdo, tipų ir kiekio, jei jie neturi profilaktinių, apsauginių ar kitokių taikių tikslų; (2) ginklų, įrangos ir jų gabenimo priemonių, sukurtų tokių medžiagų ar toksinų naudojimui priešiškiems tikslams ar naudojimui ginkluotuose konfliktuose.

Tačiau kaip ir prieš pusę amžiaus pasirašytieji Ženevos protokolai ši naujoji bakteriologinių ginklų sutartis buvo silpna. Jai trūko vietinės kontrolės mechanizmų, nes sovietams jokie nebuvo priimtini. Ji nedraudė tyrimų, atliekamų gynybos tikslais. Tuo metu Vakarų diplomatai svarstė, kad geriau pasirašyti sutartį be verifikavimo, nei neturėti visai jokio susitarimo. Sutartis paprasčiausiai leido kiekvienai šaliai tvarkytis pačiai. Nenumatytos baudos už sukčiavimą. Nebuvo organizuotas privalomas monitoringas.

Nixonas ne itin tikėjo susitarimu. Jis net nenorėjo dalyvauti pasirašymo ceremonijoje. Pasirašymo dieną Nixonas Kissingeriui asmeniškai pasakė, kad tai yra „kvailas biologinės ginkluotės reikalas, kuris nieko nereiškia“, o kitą dieną kalbėdamas su iždo sekretoriumi Johnu Connaly pavadino ją „ta asiliška biologinės ginkluotės sutartimi“[248].

Biologinių ginklų konvencija, įsigaliojusi 1975 m. kovo 26 d., buvo pirmoji po Antrojo pasaulinio karo pasirašyta nusiginklavimo sutartis, kuria turėjo būti atsisakyta visos ginklų klasės. Tačiau tai buvo tuščios viltys.

1972 m. žiemą Igoris Domaradskis sveiko po tuberkuliozės sanatorijoje pamaskvėje. Vieną dieną jo netikėtai atvažiavo tarnybinis automobilis. Domaradskį nuvežė į sovietų Sveikatos apsaugos ministeriją Maskvoje, o paskui į Kremlių. Aukšto rango pareigūnai pareiškė jam, kad jis perkeliamas iš Rostovo į Maskvą dirbti organizacijoje, susijusioje su mikrobiologija. Jų pasakojimas apie tai, ką Domaradskis ten dirbs, buvo miglotas. Tą vasarą jis apsigynė naują biologijos mokslų daktaro disertaciją. „Jei būčiau žinojęs, kas manęs laukia, niekada nebūčiau norėjęs to daryti, – persikėlimą į Maskvą

vėliau prisiminė jis, – ir tikrai būčiau atsisakęs.“[249] Jį paskyrė dirbti vyriausybinėje agentūroje, Vyriausioje mikrobiologijos pramonės valdyboje, sutrumpintai – „Glavmikrobioprom“. Agentūra buvo sukurta, kad padėtų pagerinti žemės ūkį ir mediciną, pavyzdžiui, kurdama dirbtinius saldiklius ir baltymus. Domaradskis nežinojo, kodėl buvo čia paskirtas nereikšmingoms pareigoms.

Vakaruose genetika ir molekulinė biologija sparčiai vystėsi. Herbo Boyerio ir Stanley'o Coheno DNR fragmentų karpymo, perkėlimo ir kopijavimo eksperimentai Kalifornijoje pakėlė molekulinės biologijos mokslą į naujas aukštumas. Daug pasiekimų sutapo su Domaradskio perkėlimo į Maskvą laiku. 1973 m. Coheno ir Boyerio eksperimentai ženklino genetinės inžinerijos aušrą[250].

Sovietų vadovai akimirksniu apsisprendė. Iki šiol jų mikroorganizmų ginkluotės programa buvo karinė. Jie buvo pasirašę naująją biologinių ginklų sutartį. Bet visiškai slaptai buvo nutarta pažeisti susitarimą ir sustiprinti pastangas sukurti puolamąjį biologinį ginklą, naudojantis genetinės inžinerijos pažanga. Praeityje ginklams naudoti natūralūs patogenai. Dabar suskubta kurti naujas pavojingas medžiagas. Domaradskis buvo įdarbintas programos centre.

Pastangos sukurti mikroorganizmų ginklus skyrėsi nuo atominio ginklavimosi varžybų. Abi supervalstybės oficialiai derėjosi dėl atominių ginklų. Pagal to meto taisykles atominiai ginklai buvo legalūs. Šalys sudarinėjo sutartis, nustatinėjo ribas ir dėjo daug pastangų reguliuodamos lenktyniavimą ginklų kontrolės derybomis, viską viešai aptardamos. Kad apsisaugotų nuo sukčiavimo, buvo sukurta patikrinimo tvarka. Tačiau 8 dešimtmečio pradžioje sovietų vadovams išplėtus biologinių ginklų programą, viskas perėjo į tamsiąją ginklavimosi lenktynių pusę. Sovietų programa, kalbant sovietų vadovų pasirašytosios sutarties terminais, buvo nelegali. Jie sulaužė savo pačių pažadus ir nebuvo reguliavimo, patikrinimų ar spaudimo laikytis įsipareigojimų. Jų veiksmai pradėjo dešimtmečius trukusį sovietinės propagandos melą apie nusiginklavimo siekį. Beveik visi sovietų programos dalyviai teigė įsivaizdavę, kad Jungtinės Valstijos taip pat sukčiauja. Bet JAV programa iš tiesų buvo sustabdyta.

Tuo metu Brežnevui įtaką darė žymus molekulinės biologijos atstovas Jurijus Ovčinikovas, sovietinės Mokslų akademijos viceprezidentas. Jis ir keli jo kolegos įtikino Brežnevą naudoti naująją genų jungimo technologiją karo tikslams. Pasak Keno Alibeko, tapusio sovietinių ginklų programos direktoriaus pavaduotoju, Ovčinikovas „suprato reikšmę to, apie ką skaitė vakarietiškuose moksliniuose žurnaluose, ir žinojo, kad nėra sovietinių laboratorijų ir vos keli

sovietiniai mokslininkai gali dirbti tokiu lygiu“. Atėjus laikui kariškius įtikinti šio naujo uždavinio vertingumu, sakė Alibekas, „Ovčinikovas kalbėjo įtikinamai. Net skeptiškiausiam kariuomenės vadui teko patikėti, kad yra pavojinga, tiesiog siaubinga nuo Vakarų atsilikti bet kurioje srityje. Ovčinikovas Leonido Brežnevo asmenyje rado įtakingą sąjungininką. Buvęs metalurgijos inžinierius, Sovietų Sąjungai vadovavęs 18 metų, iki pat savo mirties 1982 m., į autoritetingus sovietinio mokslo akademikus žiūrėjo su baiminga pagarba. Ovčinikovas netrukus ėmė skaityti privačias genetikos paskaitas Brežnevui ir jo padėjėjams. Pamažu jie pradėjo suvokti.“[251]

Jie suprato, kad reikia vytis. Prisidėdami prie šių pastangų, kaip prisiminė Domaradskis, keletas iškilių sovietinių mokslininkų naršė Vakaruose ieškodami literatūros apie molekulinę biologiją ir genetiką. Tarp jų buvo ir Viktoras Ždanovas, žymus virologas, pirmasis pasiūlęs pasaulinę raupų naikinimo kampaniją 1958 m. Ždanovas buvo itin vertinamas Vakarų mokslininkų, jam dažnai leisdavo keliauti po užsienį. Domaradskis apibūdino Ždanovą kaip subtilų ir žemišką. Tačiau Ždanovas taip pat žinojo baisių paslapčių apie naujos kartos sovietinių biologinių ginklų kūrimo planus.

Mikrobiologijoje tėra plonytė linija, skirianti tyrimus, galinčius pagerinti žmonių gyvenimą (geresnės vakcinos, vaistai ir žemės ūkio produktai), ir tuos, kurie gali padėti išnaudoti žmogaus jautrumą toksinams ir užkrečiamosioms ligoms. Pradinėse fazėse ta pati laboratorija gali būti naudojama abiem tikslais. Joshua Lederbergas, Nobelio premijos laureatas, rašė, kad kuriant biologinius ginklus taikomos „mokslinės žinios neišvengiamai yra dvigubo naudojimo“. Tai leido sovietų vadovams nuslėpti ginklų programą[252].

1973 m., netrukus po to, kai buvo pasirašyta sutartis, jai dar neįsigaliojus, Brežnevas įkūrė naują organizaciją, pavadintą „Biopreparat“. Viešai buvo kalbama, kad „Biopreparatas“ gamina vaistus ir vakcinas. Bet tiesa buvo ta, kad „Biopreparatas“ buvo dvigubo naudojimo mechanizmas siekiant realizuoti atnaujintas ambicingas sovietų pastangas atrasti naujų biologinių ginklų. Prisidengdamas civiline farmacija, „Biopreparatas“ turėjo tirti pavojingiausius iš žmonijai žinomų patogenų. Jam vadovauti Brežnevas įsakė sudaryti slaptą vidinę tarybą, kurios vadovu paskyrė gerbiamą virologą Ždanovą, o Domaradskis tapo direktoriaus pavaduotoju.

Taryboje Domaradskis taip pat buvo paskirtas specialaus departamento, skirto biologinių ginklų gamybai planuoti, vadovu. Jis dažnai bendraudavo su karinėmis biologinių ginklų laboratorijomis, vyriausybės ministerijomis, Mokslų akademija ir saugumo tarnybomis. Dabar jis buvo mikrobiologinių ginklų tyrimo programos „smegenų centras“. Kodinis žodis, žymintis naująją

puolamųjų ginklų programą, buvo „Fermentas“. Ilgainiui ji išaugo, joje ėmė dirbti dešimtys tūkstančių darbuotojų, atitinkamai buvo skiriamas šimtų milijonų dolerių dydžio finansavimas[253].

1974 m. sovietų vyriausybė išleido dar vieną dekretą, šį kartą viešą, siekdama paspartinti sovietų darbą mikrobiologijos srityje. „Šio įsakymo prasmė buvo aiški, – sakė Domaradskis, – paskelbti tautai ir pasauliui, kad pagaliau pabudome ir pasiryžome įveikti savo atsilikimą šioje srityje.“[254] Tačiau vėlgi viešuoju dekretu buvo norima nuslėpti tiesą. „Biopreparato“ vadovaujamose laboratorijose, iškilusiose Kolcove ir Obolenske, slapta ketinta dirbti su ginklais. Alibeko nuomone, tai buvo ambicingiausia sovietinė ginklų programa nuo vandenilio bombos sukūrimo[255].

* * *

Naujasis Domaradskio paskyrimas buvo darbas šešėliuose. Visi su „Fermentu“ susiję dokumentai buvo gabenami specialiu transportu su ginkluota palyda. Tarybos susitikimai vykdavo specialioje salėje su garso izoliacija, prieš kiekvieną susirinkimą ją patikrindavo saugumo tarnybos, norėdamos įsitikinti, ar joje nėra pasiklausymo įrangos. Domaradskio prenumeruojama mokslinė literatūra būdavo iš anksto peržiūrima saugumo tarnybų. Jam buvo uždrausta keliauti už sovietinio bloko ribų, dažnai neleidžiama net ir po jį. „Žinojau per daug“, – pripažino jis. Draudimas keliauti, dažnai taikytas tiems, kurie turėjo priėjimą prie ypač slaptos medžiagos, jį vis viena piktino. „Turėdavau išsigalvoti kokią nors priežastį, kad atsisakyčiau svarbių ir labai viliojančių kvietimų iš užsienio kolegų.“ Jis sakydavo, kad susilaužė koją ar susirgo, arba turi „šeimos problemų“. Kartą jis buvo susiruošęs išvykti į tarptautinę mikrobiologijos konferenciją Miunchene. Paskutinę minutę delegaciją lydėjęs KGB atstovas sustabdė Domaradskį viduryje gatvės, pasakė, kad šis negali keliauti ir pareikalavo grąžinti bilietą bei kelionei skirtus pinigus.

Domaradskis ir jo mokslininkai turėjo dešimt „išradėjų sertifikatų“, gautų už genetikos pritaikymą tiriant marą, tačiau šie dokumentai buvo įslaptinti. Tai buvo dažna praktika. Domaradskiui buvo išduotas tik numeris ir registracijos data. Kad pamatytų savo paties sertifikatus, jis turėjo patekti į specialų saugumo kambarį, bet negalėjo iš jo išsinešti jokių dokumentų.

Domaradskis išgyveno gilų konfliktą. Jis troško tirti mokslą, bet suvokė, kad prisideda prie mirties įrankių [gamybos]. Patogenai, kuriuos jis sukūrė,

galų gale turėjo būti paversti ginklais, nors tiesiogiai su bombomis jis ir nedirbo, tik su mikroorganizmais. „Fermento“ moksliniai tyrimai man buvo tikrai įdomūs, – sakė jis. – Tų tyrimų trauka man atrodė svarbesnė nei tai, kas turėjo būti daroma su jų rezultatais.“ Jis pridūrė: „Tuo metu maniau, kad kompromisai su savo sąžine yra nedidelė kaina.“ Domaradskis sakė, kad ilgamečiai jo šeimos dėl persekiojimų patiriami sunkumai buvo išmokę jį nusileisti. „Kad išlikčiau, nuo vaikystės turėjau slėpti tikrąjį savo požiūrį į sovietų režimą; gan anksti išmokau prie šio režimo prisitaikyti.“

Maža to, Domaradskis jautė „begalinį pasididžiavimą“, būdamas sovietinių tyrimų širdyje. Jis turėjo saugų Kremliaus telefoną, automobilį ir gerą algą.

„Save regėjome užsiėmusius patriotiniu darbu, – sakė jis, – į priekį varančius molekulinės biologijos, imunologijos ir genetikos tyrimus Sovietų Sąjungoje, kur šios sritys atrodė apgailėtinai.“ Jis žinojo apie biologinius ginklus draudžiantį susitarimą, bet spėjo, kad ir amerikiečiai sukčiauja.

Būdamas visų su biologiniais ginklais susijusių bandymų centre, Domaradskis turėjo galimybę susipažinti su dokumentais, kalbėtis su kariuomenės atstovais ir lankytis laboratorijose. Susiformavus „Biopreparatui“, Domaradskis sukūrė 1975 m. patvirtintą planą penkiomis kryptimis išplėtoti su genetinės inžinerijos pagalba sukurtų ginklų, taip pat jų atsparumo antibiotikams tyrimus. Tai buvo esminis posūkis. Pradėtos įvairių mirtinų medžiagų genų perkėlimo į bakterijų ląsteles arba į virusų DNR programos, kad būtų sustiprinti patogeniniai faktoriai. Domaradskis norėjo genetinę medžiagą įskiepyti tiesiai į marą. Šios programos buvo vadinamos „Laužas“ ir „Faktorius“. Kol Domaradskis dirbo tarybos direktoriaus pavaduotoju Maskvoje, taryba taip pat pradėjo paralelinę programą, pavadintą „Ekologija“, kurioje genetiškai pakeisti virusai ir mikroorganizmai turėjo būti naudojami pasėliams ir galvijams naikinti.

Jaunytėje Domaradskis žavėjosi herojiškais kovos su maru institutų darbuotojais, saugojusiais žmones nuo šios rykštės. Dabar tie patys institutai buvo įvelti į žudančių medžiagų paieškas. Pasak Domaradskio, civilinės gynybos „Problema Nr. 5“ tapo ginklų gamybos priedanga. Buvo paprašyta institute rinkti pavojingus stepėse rastus patogenus ir ištirti, kas juos daro virulentiškus, kad jais būtų galima užpildyti „Biopreparato“ kolbas.

Bakteriologinių ginklų konvencija įsigaliojo 1975 m. kovo 26 d. Tų metų birželį Aleksejus A. Roščinas, sovietų ambasadorius nusiginklavimo komitete Ženevoje, pareiškė: „Šiuo metu Sovietų Sąjunga neturi jokių bakteriologinių (biologinių) medžiagų nei toksinų, ginklų, įrangos ar transportavimo priemonių, nurodytų konvencijos pirmajame paragrafe.“[256]

1983 m. vasario 11 d. prezidentas Ronaldas Reaganas su Generaliniu štabu aptarė gynybos nuo raketų idėją. Tą vakarą prezidentas įrašė savo dienoraštyje: „Kas būtų, jei pasakytume pasauliui, jog norime apsaugoti savo žmones, ne keršyti jiems..?" *Ronaldo Reagano biblioteka*.

1983 m. kovo 23 d. kalbėdamas per televiziją Reaganas atskleidė savo Strateginės gynybos iniciatyvos idėją. *Ray Lustig, Washington Post*.

1986 m. balandį įvykęs branduolinis sprogimas Černobylio elektrinėje Michailui Gorbačiovui buvo lūžio taškas. *Reuters*.

Maršalas Sergejus Achromejevas, sovietų Generalinio štabo vadas, atlikęs pagrindinį vaidmenį Gorbačiovo kampanijoje, siekusioje sustabdyti ginklavimosi varžybas. *RIA Novosti*.